

Bulletin

8/90

ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD

POSTAVENÍ A PERSPEKTIVNÍ FUNKCE ZÁKLADNÍHO VÝZKUMU V ČSR

Optimistické a romantické představy o vědecké a výzkumné činnosti, které ve světě převládaly až do počátku 60. let (a které se u nás udržovaly ještě další desítky), byly nahrazeny mnohem střízlivějšími koncepty. Hesla o „nemomezených horizontech vědy“ (V. Bush), o „vědeckotechnické revoluci“ (Bernal) byla již koncem 60. let opouštěna. Objevila se nová hesla jako např. „rozčárování s vědou a technikou“ (H. Brooks), proklamace o „mezich růstu“ (Meadows, Římský klub), o potřebách syntézy vědeckých znalostí a humanistických hodnot apod. Tyto nové hodnotové trendy ovlivnily některé saturaci jevy v růstových tendencích výzkumné základny. Prognóza vysošená koncem 60. let A. Weinberga, že náklady na výzkum a vývoj se sice přiblíží 3 % GNP, avšak tuto hranici příliš nepřekročí, se ukázala jako opodstatněna.

Tyto nové hodnotové struktury a nové hodnotové postoje se k nám dostávaly se značným zpožděním. Oficiální ideologie podporovala naivně optimistický postoj k možnostem a perspektivám vědeckotechnického pokroku, proklamovala „spojení vědeckotechnické revoluce s předností socialismu“. A s velkým halasem odměňovala a ocenovala alespoň některé vědec, a to bud ty, kteří byli na výsluni monopolní moci nebo se alespoň zjevně této moci neprotivili. V siroké občanské veřejnosti však narůstaly negativní a kritické postoje vůči oficiálním strukturám ve věde a výzkumu, které ovšem nemohly zůstat bez vlivu na celkové postoje vůči vědě a celé výzkumné základně. Za hlavní zdroje těchto negativních postojů je možno považovat tyto jevy:

- symbolu řídících složek vědecké a výzkumné základny s vedoucími strukturami totalitního systému (projevující se například v členství vedoucích funkcionářů řídících struktur základního výzkumu v nejvyšších politických strukturách monopolní moci, v přidělování vědeckých a akademických titulů některým představitelům aparátu monopolní moci).
- dlouhodobou ideologizaci vědy (což se projevovalo v celé řadě forem, mimo jiné v povinné ideologické výchově, v pokusech o včelení ideologických aspektů do některých výzkumných programů, a zejména v přímém podřízení společenských věd vladoucí ideologii).
- postavení vědy a výzkumu, které lze označit jako „služební komplex“
- dlouhodobé působení podmínek, které bylo možno nazvat „intelektuálním darwinismem naruby“, tj. negativním intelektuálním výběrem.
- nerovnážnou distribuci výzkumných programů, nákladů a výluk.

Některé z těchto jevů byly vice nápadné, jiné se uplatňovaly jen nenápadně, přičemž se vytvářelo zdání, že jede o něco samozřejmého a normálního. Dlouhodobé působení těchto jevů nutně muselo oslabit prestiž a autoritu vědy, vědců a vědeckých pospolitosti, i když převažná většina tvůrčích pracovníků pocítovávala tyto zdroje negativních postojů ještě mnohem později než občanská veřejnost.

„Služební komplex“ byl oficiálně proklamován pod heslem „věda slouží lidu“ (jde o heslo tzv. brněnské ideologické konference z počátku 50. let) nebo „věda slouží praxi“ (přičemž výraz řidič a jiná společenská praxe vykazovala rostoucí zaostavání). V rámci „služebního komplexu“ byly vědě a výzkumu ukládány úkoly politickým rozhodnutí. Bylo požadováno, aby výzkumné programy vycházely z „usnesení“, „závěrů“ nebo „směrnic“ vrcholných politických orgánů monopolní moci. „Intelektuální darwinismus naruby“ byl spojen s tzv. nomenklaturním systémem, s tím, že vědecké pocty, vědecké tituly včetně členství v Akademii byly fakticky udělovány monopolní moci a někdy jen spíše za politické než vědecké zásluhy. Byly potlačeny poslední bylinky autonomie vysokých škol a Akademie, a důsledně zaveden v zásadě feudální systém „jmenování shora dolů“. Většina odpovědných míst ve výzkumné struktuře se obsazovala s požadavkem splňování „kádrových předpokladů“. (Inzeráty na místa ve výzkumné základně s takto formulovaným požadavkem vycházely v našem denním tisku ještě koncem listopadu 1989).

Nerovnážnou distribucí výzkumných programů, nákladů a výluk je třeba rozumět zajistování takových úkolů, které sloužily ideologii monopolní moci. (Takovými byly desítky různých úkolů, zejména v společenských vědách, počínaje činností kabinetu pro studium dila Zdeňka Nejedlého a konče činností skupin pro ideologický boj, kritika „burzouzni filo-

zofie“, „výzkumu míru“ aj.) Do téže skupiny zdrojů negativních postojů vůči vědě patřily některé odměny a státní ceny za tzv. vědecká díla, která s vědou měla jen málo společného. (Přední slovenský matematik ve své recenzi jedné práce oceňně státní cenou za rok 1989, označil tuto práci za „málo obsažnou ekvilibristiku slov...“) Zvláštní formou odměny některým normalizátorům ve výzkumu byly nákladně zahraniční cesty a pobity, a to především do zapadních zemí. (Někteří těchto odměn a výhod užívají dosud.)

Konstatujeme-li, že tyto a další analogické jevy značně poškodily prestiž a autoritu naší vědy, musíme si uvědomit, že zcela zdůvodněná situace, které fakticky přísluší jen zcela nepatrně menší lidí spojovaných s vědou a výzkumem (a to často jen proto, že tito lidé byli nositeli titulů, že vystupovali jako její reprezentanti), fakticky poškodily prestiž převažně většiny tvůrčích pracovníků ve vědě.

Tato menšina se také více či méně podílela na tom, co lze charakterizovat jako intelektuální genocidu ve vědě (tj. na perzekucích, vyhazověch, zákazech publikací, vědeckých styků) a v neposlední řadě také na tvorbě faktorů, které ovlivnily početnost emigraci. Jen emigraci jsme ztratili na dlouhé období velice cenný intelektuální kapitál.

Vážné škody způsobila ztráta kontaktů se špičkovými výzkumnými pracovišti. Když se v druhé polovině osmdesátých let zkoumal z iniciativy hlavního stanu NATO intelektuální potenciál výzkumných základních členských zemí Varšavské smlouvy, a to za poslední dvě desítky, zjistilo se, že pouze v Maďarsku a to hlavně díky čílým kontaktům s vyspělými zeměmi, tento potenciál vzrástal. (Bylo použito podílu cítačních ohlasů na publikace. Naše země se z druhého místa počátkem 70. let dostala na předposlední místo, těsně před Bulharskem, přičemž právě pro nás je typický největší pokles, jak tom informuje Scientist z ríjna 1988.)

Všechny tyto jevy pochopitelně vyvolávají pochybnosti o tom, zda prostředky vynakládané na výzkum, vývoj a také na výchovu vysoce kvalifikovaných odborníků se vynakládají účelně. Přes tyto pochybnosti a oprávněné obavy pokládáme za nezbytné zdůraznit, že v naší současné situaci dostatečně prostředky na výzkum, vývoj a také na výchovu mladé generace kvalifikovaných specialistů jsou pro nás životně nezbytné. Za nejdůležitější argumenty pro tento požadavek je nutno pokládat nasledující skutečnosti:

1. I když potenciál naší výzkumné základny představuje jen zlomek jednoho procenta světového výzkumného potenciálu, musí naše výzkumná základna – vedle svých vlast-

nich výzkumných úkolů – zajistit také inteligentní, zasvěcený a dobrě informovaný pohled do toho, co jsme si zvykli nazývat „otevřeným oknem“ do Evropy a do světa. To se tyká pochopitelně nejen výzkumné základny samotné, ale také všech dalších technických, ekonomických i sociálních oblastí, v nichž se rozdružuje o tom, co budeme přebírat, na čem budeme spolupracovat, co je pro naši perspektivu apod. Jinak řečeno, vysoce kvalifikovaná, produktivní a efektivně fungující výzkumná základna se musí spolupodílet na zajištění dostatečného úrovně toho, co býva charakterizováno jako „absorbní kapacita“ ve všech důležitých sférách společenského života, v nichž je třeba počítat s aplikacemi vědeckého a technického pokroku.

2. Bez vysoké úrovně výzkumu, a to především základního výzkumu, nelze zajistit vysokou úroveň vzdělání. Z této důvodu by se tvůrčí pracovníci základního výzkumu měli aktuálně podílet na přípravě kvalifikovaných specialistů, a to zejména ve vyšších formách vysokoškolské výuky, v postgraduálních kurzech apod.

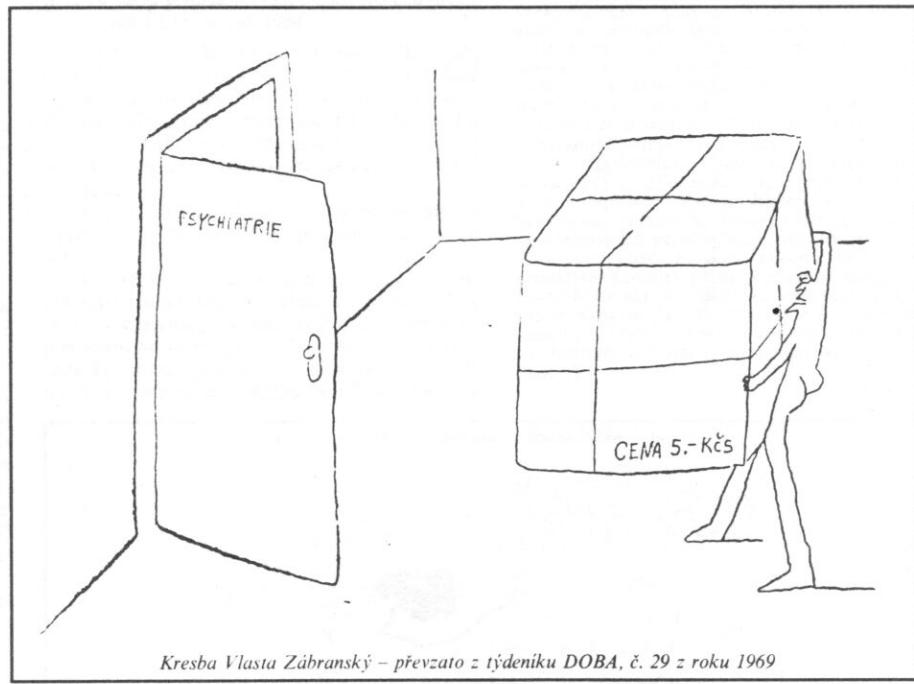
3. Základní výzkum bude s to držet krok se světovou úrovní, bude-li mít dostatečné kontakty se špičkovými pracovišti. Drivejíci omezování těchto kontaktů se nepochyběně spoluodpovídá na růstu vědeckého a technického zpoždění.

4. V našich podmínkách nelze přirozeně zjistit celé široké spektrum různorodých tematických a problémových okruhů. Z této důvodu je učelně využit zkušenosť malých rozvinutých zemí, v nichž dobré fungují tzv. národní priority ve vědní a technické politice. V nich se poskytuje maximální podpora téměř všem a pracovištěm charakterizovaným jako invenční a inovační shlužby“. (Naše země prosulala celou řadou takových shlužeb, mnohé z nich však byly v posledních desítkách značně poškozeny. Zde platí známá zásada, že vytváření takového invenčního shlužku nebo uznávané vědecké školy trvá léta, zatímco jeho devastace nebo úplné zničení lze provést jediným necitlivým administrativním zásahem.)

5. Národní věda je velice podstatnou složkou národní kultury a zároveň oknem k světové kultuře. Vědecká práce a s ní spjaté problémy jsou také rozhodujícím východiskem toho, co lze označit jako stimulující iniciativy. A to nejen iniciativy v rámci vědeckých problémů samotných, ale také další iniciativy ve sférách politiky, kultury, sociálních problémů a v neposlední řadě také ve sférách morálky a odpovědnosti.

Praha, březen 1990

L. Tondl

Kresba Vlasta Zábranský – převzato z týdeníku DOBA, č. 29 z roku 1969

Zprávy z jednání předsednictva Komory volených zástupců pracovišť ČSAV

Měsíc březen probíhal ve známení zvýšené aktivity předsednictva Komory. 1. března byla svolána Komora ústavu, po jednom zástupci z každého ústavu. Tomuto zasedání předcházela 28. února porada předsednictva, které se plně soustředilo na jeho přípravu. Další zasedání, v pořadí již 8., se konalo 6. března. Vedle běžných úkolů vyhodnotilo jednání Komory ústavu a připravilo svolání pléna Komory volených zástupců (plánované na 12. března). Z dalších úkolů, na které toto zasedání soustředilo pozornost, vypadáme:

III. Informace dr. Nováka (SAV, poslanec FS) o stanovisku SAV k budoucí organizaci čs. vědy a poslaneckých iniciativách

Dr. Novák předložil písemný podklad, který vyjádřoval stanovisko SAV. Zdůraznil, že vědecká veřejnost na Slovensku podporuje federativní řešení fondů pro financování vědy, ale je možné, že nevědecká veřejnost vytváří tlak na národnostní řešení této otázky. Dále podtrhl nutnost vzájemné informovanosti mezi českými a slovenskými iniciativami, které se zabývají koncepcionálními otázkami čs. vědy, především s ohledem na skutečnost, že je nutné postavit se společně za oddělení vědy a vědeckotechnického rozvoje v chystaném zákoně.

VI. Materiál o krácení rozpočtu ČSAV pro FS

Prostřednictvím dr. Nováka, poslance FS, byl Z. Brandl seznámen s materiélem vzniklým v ČSAV týkajícím se jeho rozpočtu, který byl dán k dispozici poslancům FS. Žádný podobný materiál nebyl pro jednání PK, a jak zjistili A. Šach a M. Šmidák, ani prezidium ČSAV. Proti tomuto postupu K. Martinka bude podán ostrý protest (viz příloha).

Vedle přípravy pléna Komory a vlastní agendy předsednictva, byly na 8. zasedání připomínkovány materiály pro jednání prezidia ČSAV 7. března.

Další, v pořadí 9. zasedání předsednictva Komory, se sešlo po plénu – 14. března. Prvňátkou povinnosti byla redakce usnesení z plenárního zasedání, jeho doplnění o delegáty do ekonomické komise. Ta bude pracovat ve složení: R. Dvořák, Seidl, Chráška, doplněni – Zelinka (GFÚ), Pačes (ÚMG), Veleminský (ÚEB), Petrus (ÚMCH), Neustupný (ARÚ). Komárek M. (ÚTDV), dva experti z EU - Kruliš, Tikal, dva zástupci hospodářské rady vlády – Studenka, Vostava, za odborový svaz pracovníků vědy a výzkumu Sedlák. Další navrhovaní členové i nečlenové Komory (Meloun, Škoda, Moskovičák) budou pracovat s hlasem poradním, zvláštní poradci budou k jednotlivým otázkám přizváváni případ od případu.

Jak bylo zmíněno v diskusi na plenárním zasedání Komory, o spolupráci s ČSAV, resp. s Komorou volených zástupců, požádala ČSAZ. Na 9. zasedání, jehož se za tuto instituci zúčastnil ing. V. Hrubý, CSc., se o možnosti blížších kontaktů hovořilo konkrétněji.

Václav Hrubý seznámil přítomné se situací v zemědělské akademii. Tato instituce má asi 3000 vědecko-výzkumných pracovníků ve 12 oborech. Je meziresortní. Vedení odstoupilo, nyní stojí v čele 22členný řídící výbor. Základní výzkum tvoří asi 30 % celého výzkumu ČSAZ, k dispozici má cca 1 miliardu Kčs (celkem 8000 všech pracovníků – 1,5 miliardy Kčs). Témata ke spolupráci jsou především v ekologii, životním prostředí a v zemědělství. ČSAZ je rozpočtovou organizací a má rovněž ekonomickou komisi. PK po krátké diskusi rozhodlo, že zajistit významnou informovanost a) výměnou zápisů z porad, b) vysíláním zástupců na zasedání ČSAZ a přijímáním zástupce této instituce na zasedání PK. Zástupce PK bude určen na příštém zasedání.

Mezi pravidelné body jednání předsednictva patří současné době výsledky jednání s vládními činiteli jednak o otázkách redukce rozpočtu ČSAV a o podobě zákona o vědě. K nim přibývají další – diskuse a připomínky k vysokoškolskému zákonu a rekonstrukce vědeckých kolejí a komisi. Pravidelně se sleduje činnost komise pro reorganizaci a redukci ÚP, která pod vedením A. Šacha připravuje zásadní organizační změny úřadu.

Z nejdůležitějších bodů 10. zasedání předsednictva Komory volených zástupců vypadáme:

II. Nový tiskový mluvčí ČSAV — p. Václav Kotek

Předsednictvu Komory byl představen nový tiskový mluvčí ČSAV p. V. Kotek. Krátce pohovořil o své

kvalifikaci a dalších plánech. Podle jeho představ by oddělení TiO nemuselo být příliš velké, komise by byly zřizovány ad hoc. Pan Kotek se při propagačních pracích soustředí i na otázku vysvětlování vědy jako součásti kultury. Ve funkci bude působit dva roky, konkrétní program činnosti předloží v květnu t.r. PK doporučilo navázat úzkou spolupráci V. Kotka s mluvčím Komory A. Kostlánem.

VI. Rekonstrukce Rady prezidia ČSAV pro mezinárodní spolupráci KKVRZ

K této otázce za zahraniční komisi PK referoval J. Komárek. Upozornil, že jde o významný federální orgán, který by měl nadále fungovat pro uzavírání smluv o spolupráci na nejvyšší úrovni. Rada má nyní zcela nevyhovující personální obsazení i koncepci.

K. Jungwirth upozornil, že je nejvyšší čas soustředit se na řešení otázek mezinárodní vědecké spolupráce. Je bezpodmínečně nutné přistupovat k nim profesionálním způsobem, chceme-li skutečně otevřít čs. vědu světu. Smolenická koncepce tuto oblast rovně zanedbala a je nutné ji urychleně dopracovat. Radu je nutné konstituovat zdola, a proto by mělo být neprodleně svoláno referenti pro zahraniční styky z jednotlivých pracovišť. K. Jungwirth dále upozornil na akceneschopnost zahraničního odboru, který odmitá sloužit jak servisní středisko pro zahraniční styky a chce se věnovat jejich koncepcii.

M. Šmidák upozornil, že by se PK mělo co nejrychleji do Rady integrovat, aby nebyla proměškána doba pro zahraniční kontakty nejpříznivější, která se však již nikdy nemusí opakovat. V koncepci Rady jako orgánu je nutné uvažovat o federalní úrovni, a tedy vstoupit do jednání se slovenskou stranou. Rekonstrukce tohoto orgánu je velmi naléhavá.

Po této diskusi se PK usneslo, že K. Jungwirth přednese a písemně předloží prezidiu 21. 3. žádost o rekonstrukci Rady v 18. dubna 1990.

10. zasedání projednávalo podklady pro jednání prezidia ČSAV 21. března. Protože k některým z nich se rozputala bouřlivá diskuse, je na místě je alespoň pro ilustraci zmínit:

XIX. Zpráva o nejvýznamnějších výsledcích činnosti ČSAV za posledních pět let

S obsahem materiálu seznámil PK Z. Brandl. Na několika příkladech demonstroval, že tento podklad nelze nikam podstoupit. V diskusi bylo vyjasněno, že byl vyhotoven odd. SPZV na základě výročních zpráv ústavů, zcela bez ohledu na zprávy vědeckých rad.

PK se usneslo tento materiál odmítnout jako ne použitelný a jeho kvalitu vzít v úvahu v Komisi pro reorganizaci a redukci UP.

XXXI. Návrh příslibů ročních odměn ředitelů pracovišť ČSAV na rok 1990

K této otázce byl přizván J. Medal (EO), aby osvětlil některé otázky. Poté, kdy J. Medal a A. Šach vysvětlili, že vyhotovení tohoto „příslibu“ vyplývá ze zákona, bylo o tomto materiálu dále jednáno. PK doporučuje, aby se k odměnám ředitelům vyjádřily vědecké rady, a vypracováním stanoviska pověřilo J. Kadlecce.

Dále R. Dvořák zdůraznil, že je nutné odebrat z platů částky za funkce, které příslušní pracovníci již nevykonávají.

Na tomto zasedání se předsednictvu Komory představil ředitel nově zřízeného Ústavu pro soudobé dějiny V. Přečan a jeho zástupce P. Seifert. Seznámili předsednictvo s koncepcí své činnosti, rozpočet a požadavky budou vyjasněny v nejbližší době. Předsednictvo jim přejde hodně úspěchů v jejich nelehké práci.

Ještě k plenárnímu zasedání Komory volených zástupců pracovišť ČSAV

Volení zástupci pracovišť ČSAV se v prvním čtvrtletí 1990 průběžně setkávali na řadě dílčích schůzek podle jednotlivých oborů věd nebo skupin spřízněných disciplín. Příprava voleb do prezidia ČSAV, potřeba prodiskutovat řadu dalších důležitých otázek a vyjasnit si strategii jejich řešení, stála v pozadí svolání zástupců všech ústavů a pracovišť. Již 1. března 1990 se na informativní schůzce sešla „komora ústavů“ (tj. po jednom zástupci z každého pracoviště). Z jejího průběhu vyplynuly hlavní náměty, které v současné době nejvíce využívají akademickou větvenost. Patří mezi ně zejména organizace naší vědy v budoucnosti a její formy, průtahy se schálením tzv. malé novely o ČSAV ve federální vládě a v parlamentu a ekonomické otázky, které se vyhrocují zejména kolem krácení rozpočtu ČSAV na tento rok a jeho důsledky pro jednotlivá pracoviště. Z informativní schůzky vzešlo stručné komunike, které bylo publikováno v denním tisku i v Bulletinu ČSAV (č. 6).

Vlastní plenárum Komory (tedy na každých začátcích 50 pracovníků z jednoho zařízení i volejný zástupce) se sešlo v sále kina Orlík v Praze 6 dne 12. března 1990. Jako hosté se jej účastnili zástupci SKVTRI (A. Kratochvíl), odborového svazu pracovníků vědy a výzkumu (P. Sedlák), i našich kolegů ze Slovenska (Zemaník). Shromáždění pozdravilo zástupce ČSAZ (V. Hrubý). Prezidium ČSAV reprezentovalo jeho tajemník (M. Šmidák) a ředitel UP (A. Šach). Akademik M. Katětov se pro zaneprázdnění mohl zúčastnit až odpoledne jednání. Průběh zasedání již tradičně pojmenovala bouřlivá a ne vždy ujasněná diskuse, takže se protáhlo do pozdních odpoledních hodin. Hlavní závěry a požadavky byly shrnuté v textu usnesení, které bylo publikováno v 7. čísle Bulletinu.

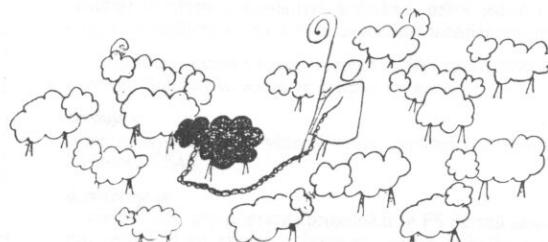
Uvodem bylo shromáždění informováno o nových jednáních se zástupci federální vlády (referovali M. Straškraba, P. Vlasák a V. Hančíl), o iniciativě SAV přiřízení vědy (referoval Z. Brandl), o ekonomické situaci ČSAV (R. Dvořák) a o současném stavu rozpracování smolenické koncepce řízení a financování vědy (M. Straškraba). V tomto směru byl zejména zdůrazněn požadavek volitelnosti rozhodujících orgánů z řad vědců a neopakovatelnosti volebních období. Shromáždění se vyjádřilo kladně k iniciativám, které požadují vytvoření oddělených vrcholných orgánů pro vědu, techniku a ekologii. Otázka závislosti těchto orgánů na vládě či jejich nevládního charakteru však nebyla v diskusi uzavřena. E. Neustupný poukázal na některá rizika smolenického modelu (možnost byrokratizace a závislosti na státní správě) a nadhodil otázkou hodnocení jednotlivých vědních disciplín.

Právě tato problematika vyvolala značnou pozornost. Zatímco zástupci některých ústavů přirodovědného charakteru horovali pro zexaktině hodnotící kritérii, např. formou citačních indexů v přímé návaznosti na reflektování výsledků československé vědy za hranicemi, poukazovali zejména zástupci společenských věd na skutečnost, že pro řadu vědních disciplín je rozhodující společenská objednávka v daném geopolitickém prostoru. Diskuse byla uzavřena s tím, že nelze najít jednotná hodnotící kritéria pro všechna pracoviště a že si svou práci bude muset každé z nich vyhodnotit samo (M. Palous).

V odpoledním jednání se probíraly otázky související s přípravou voleb nového prezidia a další s tím související problémy. Na závěr zazněla vyzva ke zvýšení informovanosti o dění v ČSAV ve sdělovacích prostředcích, informace o přípravovaném vysokoškolském zákonu, protest předsednictva Komory proti předávání materiálů do federálního shromáždění bez jeho vědomí, kritika práce Komise pro členství atd. Pro nedostatek času bylo řešení některých otázek delegováno na předsednictvo Komory (sestavení ekonomické komise aj.).

A. Kostlán

Nakreslil Ivan Steiger – převzato z týdeníku DOBA, č. 16 z r. 1969

NA OKRAJ JARA ...

Zničené životní a přírodní prostředí je asi tím nejhorským a nejobtížněji odstranitelným výsledkem oných skvělých minulých čtyřiceti let. Oprávněně se rozhořčujeme nad nezdopovědností bývalých mocipánů. Stejně oprávněně jsme znechucení „vědeckými“ stanovisky, jimiž někteří kolegové podpírali gigantomanická vládní rozhodnutí o akcích typu Nové Mlýny či Gabčíkovo. Jenže škody na životním prostředí nevznikají jen velkými zásahy celostátního nebo celoevropského rozsahu. Stav přírodního a životního prostředí je výsledkem působení jemného přediva vztahů, do kterých vstupuje každý z nás. Děší nás smog v pražských ulicích, ale znova usedáme za volanty svých aut. Nechceme konzumovat kadmium dovažené k nám v minerálních hnojivech, ale zahazujeme mezi odpadky niklakadmiové články ze svých kalkulaček. Každý z nás má svůj díl viny — někdo méně, někdo více. Mezi ty „více“ patří mimo jiné také kuřáci. Kouř z cigaret je na prvním místě mezi škodlivinami, s nimiž se setkáváme ve vnitřním prostředí našich pracovišť i domovů. Ne nadarmo zařadilo naše zákonodárství již loni kouření mezi toxikomány poškozující i zdraví nekuřáků.

V letošním jarním dni chystali aktivisté, kterým naše prostředí není lhostejné, různé akce. Chťel jsem také přispět drobečkem a tak jsem účastníkům jedně pravidelné a pravidelně mnohahodinové schůze rozdal stručný výnátek ze zákona ČNR ze dne 28. 3. 1989. V něm se výslově zakazuje kouřit na schůzích, poradách a jednáních konaných v uzavřených prostorách. Říkal jsem si: Je hezký první jarní den ... Schůze začala a ejhle: totva za hodinu si zapálil jeden z nejctihodnějších účastníků. Za chvíli se k němu připojil jeden z těch, kteří toho v životě ani ve vědě ještě mnoho za sebou nemají ... A tak jsem se díval a v duchu probíral různé sociologické, fyziologické a etologické aspekty svého pozorování. Pak se mi z paměti vynořil příběh z doby před mnoha lety. Byla tehdy na našem ústavu paní sekretářka — kuřáčka. Přišla jednou do místnosti, za které jsme zodpovídali a kde jsem rozvěsil řadu tabulek se zákazem kouření. Rozhlédla se, zapálila si a pravila „To pro mě neplatí, já jsem sekretářka ředitelky ...“. Ale to už je dávno — dneska máme demokracii a ta přece platí pro všechny stejně. Nebo ne?

Z. Brandl

Společně s Litvou

Předsednictvo Komory volených zástupců pracovišť ČSAV se na svém zasedání 27. března rozhodlo jednoznačně podpořit vyhlášení Litevského parlamentu o plném obnovení samostatnosti tohoto historického pobaltského státu a o nedotknutelnosti jeho území.

„Jako občané československého státu,“ uvádí se v prohlášení, „jsme v roce 1968 velice dobře poznali politický nátlak tehdejších vedoucích představitelů SSSR, kteří znemožnili naše samostatné rozhodování o vlastních záležitostech. A prožili jsme a do nedávna jsme prožívali tragické následky vojenské okupace Československa.“

Proto odsuzujeme jakékoli zastrašování obyvatelstva a eskalaci vojenských sil Sovětské armády v Litvě. Stojíme po boku litevských svobodomyslných občanů a sdílíme s nimi společné přesvědčení, že každý národ, tedy i litevský, má plnou svobodu rozhodovat o své suverenitě a o volbě své budoucnosti.“

Nakreslil Vladimír Jiránek – převzato z týdeníku Doba, č. 31 z r. 1969

Ano, je krásné! Ale nesmíte zapomínat na poučku o zostřujícím se osobním boji o moc...!

Rozpočet ČSAV na rok 1990

byl projednán dne 19. března t.r. na společné schůzi výborů pro kulturu a výchovu SL a SN Federálního shromáždění ČSSR. Jednání se zúčastnili: vědecký sekretář ČSAV akademik Karel Martinek, představitel Komory volených zástupců pracovišť ČSAV dr. R. Dvořák a dr. Velický, ing. J. Medal (ÚP ČSAV). Plenum Federálního shromáždění dne 27. 3. t. r. schválilo jako součást rozpočtu ČSSR také i rozpočtovanou kapitolu ČSAV v této relacích: celkové příjmy 190 000 tis. Kčs a celkové výdaje 1 549 838 tis. Kčs, což znamená redukci výdajů oproti původnímu plánu na r. 1990 o 116 000 tis. Kčs (z toho 30 000 tis. Kčs na investičních výdajích, 35 000 tis. Kčs na mzdrových prostředích a 81 000 tis. Kčs na tzv. věcných výdajích).

Ve svém vystoupení ve Federálním shromáždění ČSSR prof. K. Martinek upozornil na velmi obtížnou situaci, do které se Akademie dostává v důsledku prováděné redukce neinvestičních prostředků (jak o tom bylo napsáno v denním tisku: Svobodný zářík – 15. 3. 1990 a Svobodné slovo – 27. 3. 1990) a zdůraznil, že v budoucnu vědecká obec spoléhá na větší porozumění ze strany vlády, než tomu bylo dříve. Na závěr se dotkl otázek budoucího organizačního uspořádání a finančního zabezpečení čs. vědy. Prof. K. Martinek m.j. řekl:

Vážené paní poslankyně, vážení pánoné poslanci,

při uváhach o budoucnu ČSAV je nutno vycházet z předpokládaných změn v její struktuře tak, jak byly vyjádřeny v usnesení mimofádného Valného shromáždění ČSAV z 21. prosince 1989. Jedná se především o vytvoření federálního ČSAV podobě Učené společnosti akademíků a vytvoření dvou republikových Akademii věd jako souborů pracovišť. Společně s pracovišti základního výzkumu na vysokých školách by se měla vytvořit vědecká pospolitost, která dá všem tvůrcům pracovníkům stejně právo a stejnou příležitost k svobodné vědecké práci. Kvalita dosahovaných výsledků se podle našich představ vyjeví ve stimulované vědecké soutěži a v konfrontaci se světovou úrovní, která jediná udává objektivní standard. Abychom tohoto stavu mohli dosáhnout, musíme v naší společnosti obnovit postavení vědy jako nedilné součásti národní i světové kultury. Podarí se nám to však jedině tehdy, když vytvoříme podmínky, které umožní, aby věda k dosažení maximálních efektů se orientovala především sama, t.j. s pomocí – i když státem kontrolovaných, ale – samosprávnych orgánů a mechanismů. Zkušenosti z minulých let totiž ukazují, že žádný jednotlivec ani žádná komise nedokáže vědu řídit jinak než burokratickým způsobem.

Postavení vědy v čs. společnosti je potřebné zakotvit jednak v ústavách federace a jednotlivých republik, jednak i formou zákona sirsího obsahu, než bylo dosud zvykem, pro který se zatím jako pracovní název používá název „Zákon o vědě“. Zásady takového zákona budou vycházet především ze zkušeností jiných evropských zemí. Při zpracování zásad probíhaly rozsáhlé diskuse, m.j. na kolokviu o vědě a vzdělání v únoru t. r. v Smolenicích. Při jednáních mezi vědeckými pracovníky vysokých škol obou republik a obou Akademii jsme došli k tému závěrům:

a) čs. věda vytvoří autonomní systém vědeckých týmů a pracovišť se specifickým způsobem financování, koordinace a hodnocení. Tento systém bude otevřený, flexibilní a časově variabilní;

b) podpora vědecké práce musí být založena na společenských prostředcích rozdělovaných samosprávným způsobem s tím, že bude vytvořena samoregulační funkce (se zpětnou vazbou) založená na rovnováze demokratických prvků a odpovědnosti.

Dovolují si vás požádat, vážené paní poslankyně a vážení pánoné poslanci, o podporu těchto našich záměrů. Jsou v plném souladu s programovým prohlášením o stavu federace, předneseným dne 27. 2. předsedou vlády p. M. Čálfou ve FS. Vědecká obec je však toho názoru, že dosavadní systém financování vědy je natolik nepřehledný, že se nedá určit a vycíslit, nakolik je zabezpečována vlastní věda a v jaké míře se jedná o dotace do výzkumné a vývojové základny průmyslových resortů. Často se jedná o to, že z vydajů určených původně na vědu je vlastně subvenována nízká úroveň průmyslových a jiných technologií. Musíme se proto naučit rozlišovat mezi vědou jako nástrojem poznání a součástí kultury a vzdělanosti na jedné straně, a vědecko-technickým rozvojem jako prostředkem zefektivnění národního hospodářství na straně druhé (což neznamená, že věda vedle svého kulturního poslání by nemohla být významným ekonomickým činitelem). Proto vědecká obec navrhuje:

– vypracovat Zákon o zřízení Federálního fondu pro vědu;

– součástí tohoto fondu bude Grantová agentura. Grantsy by měly být udělovány přímo tvůrcům kolektivů nebo i jednotlivcům, jako je tomu v jiných státech. Tim bude docházet k soutěži, která ve světě působí obdobně jako tržní mechanismy v národním hospodářství. Grantový systém umožní pružně adaptovat výzkumné struktury k řešení žádoucích úkolů, m. j. zprostředkovat požadavky naší společnosti na vědu a zabezpečit využití mezinárodních měřítek při hodnocení čs. vědy. Tento zákon si vyžaduje urychlenu legislativní kodifikaci, neboť jedině tím se dosáhne rychlé kooperace vzdělání a vědy a bude umožněna mezinárodní integrace.

Po projednání zprávy k návrhu rozpočtu ČSAV na rok 1990 oba výbory pro kulturu a výchovu FS přijaly usnesení, ze kterého vyjímáme:

1. oceňuje se

příprava nových forem vědecké práce, odrážející se v nové koncepci struktury a činnosti ČSAV;

2. doporučuje se

– vládě ČSSR, aby připravila projednání ve FS návrhů zásad zákona o fed. fondu pro vědu a zásad zákona o fondu pro rozvoj techniky a technologií (ve smyslu nedávné interpelace poslanců FS).

Ze zápisu 6. zasedání prezidia Československé akademie věd konaného dne 21. března 1990

Plný text zápisu z jednání prezidiu není v Bulletinu otiskován z rozsahových důvodů. Vedení a zástupci ustanovění je k nahlédnutí u dr. M. Šmidáka v ÚP ČSAV

I. část

Zabezpečení přípravy kandidátky pro volbu prezidia ČSAV na LIX. valném shromáždění ČSAV

Návrh uvedl M. Katětov. Na základě doporučení slovenských představitelů bylo po diskusi rozhodnuto zvýšit navrhovaný počet členů nového prezidia ČSAV na 26 s tím, že dalšími dvěma členy prezidia budou zvoleni představiteli Rady vědců SAV, navržení touto Radou. Dále bylo v diskusi doporučeno rozšířit a doplnit osnovu charakteristik navrhovaných kandidátů do prezidia.

Prezidium

- schvaluje zabezpečení přípravy kandidátky pro volbu prezidia ČSAV na LIX. valném shromáždění ČSAV podle předloženého návrhu s připominkami a s tím, že obě části kandidátky budou projednány na společném zasedání prezidia ČSAV a předsednictva Komory volených zástupců pracovišť ČSAV, které bude svoláno ihned po schválení novely zákona o ČSAV a o plenárním zasedání Komory volených zástupců pracovišť ČSAV;
- ukládá mistropredsedům ČSAV D. Blaškovičovi, A. Delongovi, M. Katětovi, V. Knappovi, V. Komarkovi a L. Machovi zajistit přípravu kandidátky členů prezidia z řad členů ČSAV podle bodů 2 a 5 schváleného návrhu a připominek z diskuse.

Návrh na rozdělení Ústavu experimentální botaniky ČSAV na dva samostatné ústavy

Návrh uvedl v zastoupení D. Blaškoviče K. Martinek.

Prezidium

- bere na vědomí předložený návrh na rozdělení Ústavu experimentální botaniky ČSAV na dva samostatné ústavy;
- zřizuje podle § 17 odst. 4 písm. b) stanov ČSAV s účinností od 1. 7. 1990 z dosavadního budejovického pracoviště Ústavu experimentální botaniky ČSAV Ústav molekulární biologie rostlin ČSAV v Českých Budějovicích. Ústav molekulární biologie rostlin ČSAV bude zařazen do oddělení věd o životní přírodě a chemických věd ČSAV a sdružen s dalšími pracovišti ČSAV v Jihoceském biologickém centru ČSAV;
- zmcnuje M. Katětova, aby přípravou zřízení Ústavu molekulární biologie rostlin ČSAV pověřil RNDr. Vita Našince, CSc.

Návrh na zrušení Institutu vzdělávání vědeckých kádrů ČSAV a zřízení Katedry jazyků ČSAV

Návrh uvedl M. Katětov. V diskusi bylo upozorněno na otázku využití uvolněných míst po zrušení Institutu; konečná zpráva o řešení této otázky bude podána předsednictvu Komory volených zástupců pracovišť ČSAV.

Prezidium

- podle § 17 odst. 4 písm. b) stanov ČSAV
- ruší s účinností k 31. 3. 1990 Institut vzdělávání vědeckých kádrů ČSAV;
- zřizuje s účinností k 1. 4. 1990 Katedru jazyků ČSAV se sídlem v Praze I. Na příkopek 29 jako samostatné společné pracoviště ČSAV vytvořené vyčleněním katedry jazyků z Institutu vzdělávání vědeckých kádrů ČSAV. Řešení otázek převodu, popř. uzavření vědeckých úkolů a závazků vyplyvajících z mezinárodní spolupráce, převodu pracovníků, finančních prostředků a hmotného a nehmotného majetku bude provedeno na základě delimitačních dochod;
- odvolává podle § 17 odst. 4 písm. b) stanov ČSAV doc. F. Herfurta, CSc., s účinností k 31. 3. 1990 z funkce ředitelky Institutu vzdělávání vědeckých kádrů ČSAV;
- zmcnuje M. Katětova, aby pověřil s účinností od 1. 4. 1990 vedením Katedry jazyků ČSAV PhDr. S. Starého.

Návrh zásadní revize a redukce dosud platných obecně závazných právních předpisů a interních norm vydávaných ČSAV

Návrh uvedli M. Katětov a A. Šach. V diskusi byl vysloven souhlas se zrušením interních norm podle předloženého návrhu a bylo poukázáno na rádu dalších dosud platných norm, jejichž účelnost a opondstatnost by měla být urychleně přezkoumána.

Prezidium

- beres připominkami na vědomí informaci o revizi právních předpisů a interních norm vydávaných ČSAV;
- ruší interní normy, uvedené v příloze 3 předloženého návrhu;
- ukládá A. Šachovi
  - zajistit seznámení pracovišť ČSAV a dalších organizačních jednotek ČSAV s přehledem zrušených interních norm ČSAV;
  - prezkoumat další normy, k nimž prezidium ČSAV vyslovilo připominky, a předložit jednomu z nejbližších zasedání prezidia návrh řešení;
  - zajistit integraci rozšířených interních norm do přehledných celků;
  - současně se schvalováním změny zákona o ČSAV a stanov průběžně upravovat příslušné interní normy;
  - po uplynutí roku 1990 předložit ke zrušení další normy.

Návrh přípravy koncepce a organizace encyklopédických prací

Návrh uvedl M. Katětov. V diskusi byla ujasněna funkce uvažová-

né komise a postup její práce a v souladu s tím byla upravena navržená usnesení.

Prezidium

- ukončuje činnost Hlavní redakce Čs. encyklopédie;
- zřizuje komisi pro posouzení činnosti a koncepce Encyklopédického institutu ČSAV ve složení:
  - člen korespondent Z. Lojda (předseda komise)
  - člen korespondent J. Jerie
  - akademik J. Kotálik
  - člen korespondent P. Oliva
  - akademik O. Wichterle
  - zástupce Encyklopédického institutu ČSAV
  - zástupce Encyklopédického ústavu ČSAVs tím, že dalšími 4–5 členy doplní komisi předsednictvo Komory volených zástupců pracovišť ČSAV;
- ukládá A. Šachovi, aby v součinnosti s touto komisí zhodnotil situaci v Encyklopédickém institutu ČSAV a předloží prezidium ČSAV do 31. 5. 1990 zprávu o výsledku hodnocení a navrhn dalšího postupu.

Návrh na změnu ve vedení Encyklopédického institutu ČSAV

Návrh uvedl M. Katětov.

Prezidium

ve smyslu § 17 odst. 4 písm. b) stanov ČSAV zmcnuje M. Katětova, aby s účinností od 21. 3. 1990 pověřil dočasným vedením Encyklopédického institutu ČSAV PaedDr. Vladimíru Vaníčkovou.

Návrh na nové složení vědeckých kolegií ČSAV

s tím, že dalším členem Komise bude předseda Komise životního prostředí ČSAV a že budou dodatečně předloženy návrhy na další doplnění jejího složení ve smyslu připominek;

- ukládá
  - M. Katětov, aby jmenoval předsedu a druhého mistropředsedu Komise po provedení jejich volby z řad členů Komise na jejím ustavujícím zasedání a prvního mistropředsedu Komise na zakládající návrhu ČSAV;
  - D. Blaškovičovi provést další opatření dle rozhodnutí prezidia ČSAV v bodě 2 tohoto usnesení;
  - doc. ing. dr. Janu Jeníkovi, CSc., zabezpečit svolání ustavujícího zasedání Komise;
  - řediteli Ústavu krajinné ekologie ČSAV zajišťovat nadále činnost sekretariátu Komise;
  - schvaluje rámecové zaměření další činnosti Komise prezidia ČSAV pro otázky životního prostředí podle předloženého návrhu;
- souhlasí, aby do doby přijetí nového zákona o ČSAV se Komise ve své činnosti řídila dosavadním organizačním a jednacím rámem, který bude v § 2 odst. 2 upraven v souladu s přijatým rámecovým zaměřením činnosti Komise.

Návrh na nové složení Čs. národního komitétu SCOPE

Návrh uvedli K. Martinek a RNDr. J. Rusek, CSc.

Prezidium

- odvolává s účinností k 31. 3. 1990 dosavadní členy a funkcionáře Čs. národního komitétu SCOPE;

- schvaluje s účinností od 1. 4. 1990 toto nové složení Čs. národního komitétu SCOPE:
  - RNDr. Vladimír Bejček, CSc., RNDr. Pavel Blažka, CSc., RNDr. Jiří Černý, RNDr. Pavel Eliáš, CSc., RNDr. Hubert Hilbert, CSc., RNDr. Juraj Holčík, CSc., RNDr. Mikuláš Huba, CSc., RNDr. Pavel Kovář, CSc., RNDr. Jan Lepš, CSc., RNDr. Mikuláš Lísický, CSc., MUDr. Miroslav Peterka, CSc., RNDr. Karel Prach, CSc., RNDr. Hana Rambousková, CSc. a RNDr. Josef Rusek, DrSc. s tím, že národní komitét si sám zvolí svého předsedu, mistropředsedu a tajemníka;
  - ukládá K. Martinek učinit opatření vyplývající z bodu 1 a 2 tohoto usnesení.

II. část

Návrh příslibů ročních odměn ředitelů (vedoucích) pracovišť ČSAV na rok 1990

Návrh uvedl K. Martinek. Po obsáhlé kritické diskusi přijalo prezidium níže uvedená rozhodnutí.

Prezidium

- schvaluje přísliby hmotné zainteresovanosti ředitelů (vedoucích) pracovišť ČSAV po období do 31. 5. 1990 podle předloženého návrhu s tím, že bude použito jednotné 25 % sazby;

- ukládá A. Šachovi
  - zabezpěcít do 30. 3. 1990 rozeslání příslibů hmotné zainteresovanosti jednotlivým ředitelům (vedoucím) pracovišť ČSAV;
  - výpracovat ve spolupráci s předsednictvem Komory volených zástupců pracovišť ČSAV novou textaci hlavních ukazatelů pro hmotnou zainteresovanost ředitelů (vedoucích) pracovišť ČSAV, která bude rozeslána dodatečně;

- ukládá M. Katětovovi, aby protestoval u federálního ministra práce a sociálních věcí proti zpusobu uplatňování příslušného vynosu FMPVS ze dne 4. 11. 1985 v současných podmínkách.

Upozornění na kritickou situaci v oblasti zahraničních cest, vyvolanou postupem pracovníků zahraničního odboru Úřadu prezidia ČSAV

Upozornění přednesl P. Vlasák.

Prezidium

bere na vědomí přednesené důrazné upozornění s tím, že situace bude řešena poradou zahraničních referentů pracovišť ČSAV dne 23. 3. 1990 a že případně další konkrétní závady v postupu jednotlivých pracovníků je třeba hlásit řediteli Úřadu prezidia ČSAV.

Návrh na nové konstituování Rady prezidia ČSAV pro mezinárodní vědeckou spolupráci

Návrh přednesl K. Jungwirth.

Prezidium

bere se souhlasem na vědomí, že K. Martinek ve spolupráci se zahraniční komisi předsednictva Komory volených zástupců pracovišť ČSAV a se ŠAV připraví do 30. 4. 1990 návrh na nové konstituování Rady prezidia ČSAV pro mezinárodní vědeckou spolupráci a předloží jej ke schválení prezidium ČSAV.

Stanovisko Společného výboru Odborového svazu pracovníků vědy a výzkumu k připravované redukci neinvestičních nákladů

Ve stanovisku, které ilmočil M. Tichý, se konstatuje, že výše uvádzované kráčení přiblžuje základní výzkum spíše armádě a bezpečnosti než kultuře, jejichž je integrální součástí;
– výbor nebyl dosud přizván k jednání vedení ČSAV a zástupců státních orgánů o výsledku tohoto kráčení;
– toto kráčení bude mít záporný vliv na úroveň základního výzkumu a personalního složení výzkumných týmů.

Prezidium

bere stanovisko Společného výboru Odborového svazu pracovníků vědy a výzkumu na vědomí s tím, že jeho účast na připadných dalších jednáních je zajištěna.